

Nieuwe autoriteit, nieuwe inzichten?

Geweldloos verzet in de hulpverlening

*Edward Campforts, Bart Colson, Lindita Imeraj, Sara Wouters,
Annik Lampo*

‘Nieuwe autoriteit’ en ‘geweldloos verzet’ worden stilaan bekende begrippen in het Nederlandstalige hulpverleningslandschap en krijgen steeds meer toepassingsgebieden. Geweldloos verzet biedt tegelijkertijd een visie op conflicten tussen mensen en een praktische methode om hiermee om te gaan. De toepassing van geweldloos verzet in een pedagogische context leidt tot een basishouding bij ouders en hulpverleners die als ‘nieuwe autoriteit’ omschreven kan worden. In deze bijdrage vatten we de ontwikkeling van die methode samen en duiden we de kernbegrippen. Daarna volgt een reflectie over de relatie van die ideeën met meer traditionele therapeutische en biologische denkkaders.

Ontwikkeling van ‘geweldloos verzet’ binnen de familietherapie

Rond de eeuwwisseling ontwikkelde Haim Omer (2001) het concept van ‘geweldloos verzet in gezinnen’. Zijn therapeutische werk met gezinnen waar kinderen ernstig verstoring gedrag vertoonden, confronteerde hem met een dilemma: enerzijds benadrukte hij het belang van de zorgende aanwezigheid van de ouders voor hun kinderen (*parental presence*) als mediator bij verandering en herstel, anderzijds merkte hij dat een verhoogde aanwezigheid van de ouders in gezinnen met probleemgedrag kon leiden tot ernstige conflicten (Omer, 1999). De vraag hoe aanwezig te zijn zonder in ernstige escalaties terecht te komen, was dan ook cruciaal in een opvoedingsparadigma dat aanwezigheid centraal stelt. De ideeën van geweldloos verzet zoals ze door Gandhi, King en Mandela gebruikt zijn, toonden hier een uitweg. Voor een machteloze groep mensen in de politieke wereld zijn die ideeën de meest effectieve vorm gebleken om op een krachtige manier op te komen voor hun (mensen)rechten (Chenoweth & Stephan, 2008). Dat ook ouders zich bijzonder machteloos kunnen voelen als hun kinderen ernstige gedragsproblemen vertonen, was wellicht een belangrijke parallel die leidde tot het idee om geweldloos verzet toe te passen in gezinnen. Hierdoor werd aan *parental presence* een element van *parental resistance* toegevoegd. Waar ouders van kinderen met ernstige gedragsproblemen vaak op het geweld van hun kinderen reageren door escalatie of vermijding, zoals Patterson et al. aantoonde, levert geweldloos verzet technieken aan waardoor ouders zich kunnen verzetten zonder in vermijdingsgedrag of gevaarlijke escalaties terecht te komen (Patterson, Dishion, & Bank, 1984). Daarbij is het nodig om de ideeën en principes van geweldloos verzet op een creatieve manier om te zetten in specifieke technieken die

aangepast zijn aan de context waarin gewerkt wordt. Omer en zijn team, samen met veel enthousiaste hulpverleners in de geestelijke gezondheidszorg, hebben de voorbije jaren een rijkdom aan mogelijke interventies gecreëerd, parallel aan de vele technieken die ook in de burgerbeweging bestaan om tot gewelddoos verzet te komen.

Casus

Lisa mocht van haar ouders naar een feestje, maar ze moest om 24.00 uur thuis zijn. Ze komt pas om 2.00 uur terug en heeft duidelijk te veel gedronken. Vroeger zou moeder haar op zo'n moment met verwijten overstelpen en zou er een bitsige ruzie volgen (escalatie). Vader zou gezegd hebben: "Och, laat maar, we zijn toch allemaal jong geweest" (vermijding). Een training in gewelddoos verzet leerde de ouders als volgt te reageren: "We kunnen dit niet aanvaarden, we gaan het bespreken en komen er later op terug." Zo tonen de ouders hun aanwezigheid en hun verzet: we aanvaarden dit niet. Ze resoneren echter niet mee met de arousal van het moment en wachten op een rustiger moment om oplossingen te bedenken.

Sarah eet de laatste tijd amper en is erg vermagerd. De ouders maken zich grote zorgen. Maar bij elke opmerking van de ouders reageert Sarah bijzonder boos en beveelt ze haar ouders haar met rust te laten omdat ze haar toch niet kunnen begrijpen. De ouders kiezen ervoor gewelddoos verzet toe te passen en na een aantal voorafgaande stappen besluiten ze in overleg met hun begeleider tot een sit-in. Omdat ze bezorgd zijn over een mogelijke agressieve reactie van Sarah, vragen ze een familielid om naar hun huis te komen. Ze kiezen een moment waarop Sarah in haar kamer is en zoeken haar daar op. Ze zeggen dat ze niet kunnen accepteren dat hun dochter haar lichaam in gevaar brengt door zo weinig te eten en dat ze gekomen zijn om een oplossing voor het probleem te vinden. Hierna gaan ze zitten en zwijgen. Eerst reageert Sarah milder dan ze hadden verwacht, daarna wordt ze boos, uiteindelijk zet ze een koptelefoon op. De ouders blijven een uur in stilte zitten en verlaten daarna zonder verdere opmerkingen de kamer.

Sofie is al een paar keer 's nachts niet thuisgekomen. Ze gaat op stap met andere mensen en naar andere plaatsen dan ze haar ouders vertelt. Bij elke opmerking daarover reageert ze uiterst vijandig en tijdens een conflict heeft ze moeder al eens weggeduwd. De ouders vragen zich af of ze drugs gebruikt. De ouders beslissen contact op te nemen met de leden van hun steunnetwerk (supporters) en een lijst met de telefoonnummers van kennissen van Sofie op te stellen. De volgende keer dat hun dochter niet op tijd thuis is, bellen de ouders alle personen op de telefoonlijst, ook diegene waar ze vermoedelijk niet is. Ze laten weten dat ze ongerust zijn en vragen die mensen behulpzaam te zijn bij het naar huis komen van Sofie. De ouders dreigen niet met sancties. Ook alle supporters sturen een bericht naar Sofie en moedigen haar aan zich aan de afspraken te houden. Het eerste doel is niet om Sofie zo snel mogelijk thuis te doen komen, maar om aan Sofie en haar kennissen de aanwezigheid en het verzet van de ouders duidelijk te maken en te laten zien dat de ouders hierin niet alleen staan, maar gesteund worden door vele anderen.

Essentieel bij de toepassing van gewelddoos verzet, zowel in de maatschappij als in gezinnen, is het volhardende geloof van de beoefenaar dat er een gedeelde menselijkheid is waarop aanspraak wordt gemaakt. Verandering ontstaat door de combinatie van verzet tegen aanvallen op de eigen menselijkheid en door de menselijkheid van de tegenpartij steeds weer te erkennen en te benadrukken. In de praktijk betekent dit dat ouders ook op de moeilijkste momenten 'relatiegebaren' - als uiting dat ze blijven investeren in de relatie - naar hun kind proberen te maken. Dat wordt gevoelsmatig gemakkelijker wanneer ouders geleerd hebben

hoe ze zich ook effectief kunnen verzetten. Ze hoeven dan immers minder te vrezen dat het kind hun relatiegebaar als beloning van negatief gedrag ziet. De menselijkheid van de ander erkennen betekent dat - hoe heftig en zelfs intrusief geweldloos verzet ook kan zijn - de ander niet bedreigd, niet aangevallen, niet vernederd, niet gecontroleerd en niet gedwongen wordt.

Casus - vervolg

De vader van Lisa maakt haar lievelingsdessert klaar en zet het op haar kamer met een briefje: "Ik zie je graag." Het is een verschrikkelijke week geweest; vader is erop voorbereid dat Lisa zijn gebaar niet op prijs stelt en het dessert in de vuilnisbak gooit. Maar hij vindt het belangrijk om dit gebaar van liefde en erkenning te maken.

Van 'geweldloos verzet' naar 'nieuwe autoriteit'

Uit de vele interventies van geweldloos verzet ontstond ook een nieuw paradigma binnen zorgrelaties, dat de naam 'nieuwe autoriteit' kreeg (Omer, 2011). Nieuwe autoriteit is een overkoepelend begrip en beschrijft een type autoriteit in de relatie tussen een opgroeiend kind en de persoon die hiervoor zorgt. Dat sluit uiteraard aan bij de ouder-kindeenheid, maar kan evengoed slaan op de eenheid leerkracht-leerling en is ook toepasbaar op ruimere interacties binnen de samenleving.

De kernprincipes van nieuwe autoriteit zijn ouderlijke aanwezigheid, ouderlijk (geweldloos) verzet, het vervangen van controle over de ander door zelfcontrole, het zoeken van steun bij anderen en de samenleving, en het werken aan verbinding met de jongere vanuit het idee dat ondanks het negatieve gedrag een gedeeld menselijk verlangen naar een goede relatie aanwezig is. Het begrip 'nieuwe autoriteit' vormt een contrast met 'traditionele autoriteit', die berust op machtsverschillen, emotionele afstand en angst voor de consequenties van negatief gedrag. Die manier van verwoorden strookt met eerder door Baumrind (1966) ontwikkelde concepten: het *authoritative* versus het *authoritarian*-type opvoedingsstijl.

De centrale emotie bij traditionele autoriteit is angst, de angst van de ander voor negatieve consequenties of straf in ruime zin, gaande van pedagogisch verantwoorde straffen tot straffen die als fysiek en/of emotioneel misbruik omschreven kunnen worden. De centrale emotie bij nieuwe autoriteit is het verlangen van de ander om met een sterke sociale groep verbonden te zijn, waarbij schaamte de tegenhanger is van dat verlangen. Het gebruik van agressie leidt tot verzet van de groep en dus exclusie uit de groep, maar door de geweldloosheid en het aanspreken van de menselijkheid in de ander is er steeds de uitnodiging en het verlangen om wel bij die groep te horen. In plaats van 'nieuwe autoriteit' wordt dan ook wel gesproken van 'verbindend gezag' (Bom & Wiebenga, 2013).

Het idee van de ouderlijke aanwezigheid wordt verder uitgewerkt in het concept 'waakzame zorg', waarbij er sprake is van een dubbele rol voor ouders of hulpverleners: zij zijn nabij om zorg te bieden, maar ook om te waken over de veiligheid en om waakzaam te zijn als het kind zichzelf in gevaar brengt. En dat bij voorkeur in dialoog met het kind; maar ook als kinderen de dialoog niet meer aangaan en de aanwezigheid van de ouders afwijzen of bestrijden, blijft het een taak van ouders en hulpverleners om waakzaam nabij te zijn (Omer, 2015; Omer, Satran, & Driter, 2016).

Toepassingsgebieden

De doelgroepen van geweldloos verzet zijn divers en omvatten naast gedragsmoeilijkheden ook angststoornissen, in het bijzonder de obsessieve-compulsieve stoornis (Lebowitz, Omer, Hermes, & Scahill, 2014), autisme (Lobrecht-Van Buuren, 2014), het volwassenen-afhankelijkheidssyndroom (Lebowitz, Dolberger, Nortov, & Omer, 2012), suïcidedreiging en zelfverwonding (Omer & Dolberger, 2015), maar ook toepassingen voor eetstoornissen en internetafhankelijkheid, waarover echter nog niet werd gepubliceerd. In al die verschillende toepassingen is er steeds een gezamenlijk element te herkennen: ze gaan in tegen de manier waarop een stoornis de omgeving dwingt om zich te accommoderen aan het pathologisch functioneren. Dat wil uiteraard niet zeggen dat geweldloos verzet pretendeert de unieke en meest aangewezen behandelwijze te zijn voor elk van die aandoeningen. Geweldloos verzet biedt wel een grote meerwaarde bij het mobiliseren van helende krachten die bij jongeren en hun context aanwezig zijn, door de relationele dynamiek en gedragspatronen die de pathologie kunnen versterken, te doorbreken.

Casus - vervolg

Een jongere op de behandelafdeling deed aan ernstige zelfverwonding. Het behandelend team stelde samen met de moeder en de stiefvader een brief op. De kernboodschap luidde dat het niet aanvaardbaar was dat de jongere zichzelf letsel toebrengt en dat zij zich samen met anderen hiertegen zouden verzetten. Moeder las de brief voor in aanwezigheid van leden van het team. Daarna stopte het zelfbeschadigende gedrag niet onmiddellijk, maar de jongere vroeg het team wel om hulp bij het stoppen van dat gedrag, terwijl die eerder elke reflectie over dat probleem weigerde.

Waar de oorspronkelijke doelstelling van geweldloos verzet het behandelen van gedragsproblemen was, groeide geleidelijk het idee dat nieuwe autoriteit een vorm van hulpverlening kan zijn die ook het welzijn van ouders kan verbeteren, los van de veranderingen die eventueel bij het kind optreden.

Geweldloos verzet wordt niet alleen voor verschillende doelgroepen gebruikt, maar ook in verschillende settings toegepast. Na een begin als klassieke oudertherapie zien we nu ook toepassingen in residentiële settings, scholen, gemeenschappen en wijken en zelfs tijdens militaire interventies (Farah et al., 2014; Jerusalem Post, 2006; Van Lier & Leonard, 2013; Van Nus, 2015).

Effectiviteit

Er werden gerandomiseerd gecontroleerde studies opgezet die de effecten van geweldloos verzet in kaart brachten. In vier onafhankelijke studies naar de effectiviteit van die methodiek werden positieve resultaten gerapporteerd: de afname van probleemgedrag van kinderen, een daling van negatieve gevoelens en gevoelens van hulpeloosheid bij de (pleeg)ouders en een verbetering van het opvoedgedrag van de (pleeg)ouders (Lavi-Levavi, Shachar, & Omer, 2013; Ollefs, von Schlippe, Omer, & Kriz, 2009; Van Holen, Vanderfaellie, & Omer, 2015;

Weinblatt & Omer, 2008). De resultaten zijn hoopgevend positief, maar er zijn nog onvoldoende studies die methodologisch correct en groot genoeg zijn om geweldloos verzet als een bewezen of waarschijnlijk effectieve therapie te categoriseren volgens de Chambless-criteria, de internationaal aanvaarde referentiepunten om de *evidence base* van psychotherapieën te toetsen (Chambless & Hollon, 1998). Ondanks het enthousiasme en de schaal waarop geweldloos verzet al in enkele landen wordt toegepast, blijft dit een belangrijke beperking. Een aspect dat hier een gewichtige rol speelt, is het correct kunnen meten van de gevonden veranderingen. Aangezien de meeste vragenlijsten die opvoedingsfactoren meten op andere theoretische kaders steunen, zou het waardevol zijn om over gevalideerde meetinstrumenten te kunnen beschikken die specifiek gericht zijn op de kernelementen van geweldloos verzet en nieuwe autoriteit.

De plaats van 'geweldloos verzet' en 'nieuwe autoriteit' in traditionele therapeutische denkkaders

De bredere verspreiding van geweldloos verzet roept bij hulpverleners de vraag op hoe die ideeën zich verhouden tot hun eigen therapeutische en theoretische visie.

Vanaf het begin was er een sterke band tussen geweldloos verzet en het gedragstherapeutische denkkader, waarbij Patterson et al. (1984) een essentiële bijdrage leverden aan het begrijpen en verbeteren van ouder-kindinteracties bij opvoedingsmoeilijkheden. Die verbinding is merkbaar in de methodes waarmee de ideeën van geweldloos verzet aan ouders aangeleerd worden: de methodes zijn op dezelfde wijze gestructureerd als (cognitief) gedragsmatige behandelprotocollen; ze werken met gemakkelijke en concrete, door ouders uit te voeren acties en ze delen een aantal concrete toepassingen met de gedragstherapie. Er is ook een parallel met behandelmethodes die het begrenzen van ongewenst gedrag en het versterken van relationele en prosociale interacties combineren. Het belangrijkste verschil is echter dat in traditionelere methodes een uitweg uit de vicieuze cirkel van vermijding en escalatie wordt gezocht door middel van een consistente operante conditionering: door consistent een positieve en negatieve consequentie te koppelen aan positief en negatief gedrag. Geweldloos verzet zoekt een uitweg uit vermijding en escalatie door middel van een persistente en verzettende aanwezigheid voorop te stellen, waarbij de nadruk ligt op technieken waardoor die aanwezigheid de-escalatie kan bewerkstelligen. Hierdoor vermijdt geweldloos verzet de enorme escalaties die het gevolg kunnen zijn van inadequate pogingen van zorgverleners om negatief gedrag door conditionering te controleren. In de gedragstherapie wordt de positieve of negatieve bekrachtiging gezien als het modulerende ingrediënt, in geweldloos verzet is dat de ouderlijke relatie. Dat leidt in de praktijk tot een aantal opvallende contrasten: waar een gedragstherapeut ouders zal aanraden om op ongepast gedrag onmiddellijk te reageren, zal een therapeut die met geweldloos verzet werkt, de ouders vragen om hun reactie uit te stellen en later vooral hun geweldloze, verzettende aanwezigheid te benadrukken, bijvoorbeeld door een sit-in.

Vanuit de systeemtherapie werd een belangrijke bijdrage geleverd door Peter Jakob, die met geweldloos verzet de middelen vond om kwetsbare gezinnen, die aan meervoudig geweld en sociaal isolement blootgesteld zijn, te helpen (Jakob, 2013). Het toepassen van die ideeën

binnen een complexe en vaak therapieresistente context zorgde ervoor dat het versterken van de relatie nog meer op de voorgrond kwam te staan en resulteerde in een aantal extra tools op het vlak van relatieversterkende gebaren.

Het lijkt evident dat er ook een vruchtbare interactie zal plaatsvinden tussen nieuwe autoriteit en het systeemtherapeutische gedachtegoed, waarbij concepten zoals autoriteit, territorium, agressie en het opbouwen van langdurige relaties binnen een zorgcontext verrijkt kunnen worden.

In dat kader dient de gehechtheidstheorie van Bowlby (1969) vermeld te worden, die een enorme impuls gaf aan de theoretische en toegepaste kennis over ouder-kindrelaties. Maar waar in de gehechtheidstheorie vooral de sensitieve, invoelende en communicerende capaciteiten van een ouder als modulerende factor centraal staan, en toepassingen vooral de sensitiviteit en het containment van ouders willen verhogen, poneert Omer dat geweldloos verzet een andere belangrijke rol kan spelen in de hechtingsrelatie: de ouder als autoriteit die onveiligheid kan begrenzen, ook als die door de eigen impulsen van het kind wordt veroorzaakt (Omer & von Schlippe, 2011). Waar binnen gehechtheidsmodellen vaak de metafoor van de veilige haven wordt gebruikt, complementeert Omer dat met de metafoor van het anker, dat indien nodig ook voor begrenzing zorgt (Omer, Steinmetz, Carthy, & von Schlippe, 2013).

Psychodynamische therapeuten zullen in het gedachtegoed van nieuwe autoriteit het belang herkennen van de persoonlijke aanwezigheid die de ander vrijlaat, maar zich ook verzet tegen mogelijke weerstanden en hierdoor een authentieke relatie en relationeel herstel mogelijk maakt.

Ook de theorie en praktijk van Mentalization Based Treatment (MBT), ontwikkeld door Fonagy en Bateman, die zijn oorsprong onder andere vindt in de gehechtheidstheorie, dienen hier vermeld te worden. Een van de pijlers waarop die therapie berust, is het kunnen stoppen van niet-mentaliserende acties; bovendien lukt mentaliseren enkel in een context waarin de arousal laag genoeg is (Bateman & Fonagy, 2004). Bij dat laatste kan geweldloos verzet de geschikte partner zijn van MBT: geweldloos verzet legt immers de nadruk op begrenzing, maar op een geweldloze manier waardoor de verhoging van de arousal tot een minimum beperkt blijft; tegelijkertijd wordt impliciet een beroep gedaan op de mentaliserende vaardigheden van ouders bij het voorbereiden van concrete acties in het kader van geweldloos verzet. Ook van begeleiders en therapeuten die met geweldloos verzet werken, wordt een grote mentaliserende capaciteit verwacht om ouders voldoende te kunnen ondersteunen bij de uitvoering van de technieken.

'Geweldloos verzet' en 'nieuwe autoriteit' binnen de neurobiologie

Een laatste belangrijk puzzelstuk dat nodig is om geweldloos verzet en nieuwe autoriteit te kunnen integreren in de psychologische en psychiatrische praktijk, is het begrip van de biologische en neurologische processen die een rol kunnen spelen in het werkingsmechanisme ervan. Hierbij is kennis over de biologie van agressie en de biologie van relaties essentieel, omdat geweldloos verzet zich op het kruispunt van beide bevindt.

Het is allang bekend dat agressie gepaard gaat met een forse lichamelijke autonome sympathische reactie, die gestuurd wordt vanuit de hersenkernen en gemoduleerd wordt door

middel van stresshormonen, wat leidt tot hyperarousal, meer kracht en snellere reflexen (vecht- of vluchtreactie), maar waardoor empathie en complexe, corticale vaardigheden verminderen (Arnsten, 2009).

Positieve relationele interacties gaan daarentegen gepaard met inleving en afstemming, vragen een veel lagere graad van arousal en worden gemoduleerd door andere hormonale systemen, zoals oxytocine (Decety, 2011).

Een goede ontwikkeling als mens vraagt een goede balans tussen agressieve impulsen en prosociale impulsen, waarbij vermoedelijk heel wat neurologische feedbackmechanismen een rol spelen. Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat er bij gedragsstoornissen subtiele veranderingen optreden in dat biologische systeem, waardoor arousal, agressie en relationele affecten anders gereguleerd worden (Shirtcliff et al., 2009). Door de nadruk die geweldloos verzet legt op het verlagen van escalatie en arousal, en op het niet toegeven aan agressieve impulsen bij een conflict, kan de hypothese geformuleerd worden dat geweldloos verzet inspeelt op de autonome neurobiologische processen die de kern vormen van de relationele en affectregulatieproblemen die we zien bij sommige jongeren met psychische problemen.

Beperkingen van 'geweldloos verzet' en 'nieuwe autoriteit'

De limieten van geweldloos verzet zijn in de praktijk nog weinig onderzocht. In de wetenschappelijke literatuur zijn geen casestudy's beschreven waarbij de toepassing van geweldloos verzet heeft geleid tot escalaties en gevaarlijke situaties die niet al eerder voorkwamen. Er is geen pathologie bekend waarbij geweldloos verzet gecontra-indiceerd is. Toch wordt bij geweldloos verzet aan ouders gevraagd om een aantal technieken toe te passen die mogelijk tot heftige escalaties kunnen leiden indien ze niet goed worden toegepast. De toepassing van een aantal van die technieken zonder een globale visie en deskundige begeleiding is dan ook gecontra-indiceerd.

Een belangrijke reden om ook in ernstige, complexe en risicovolle situaties geweldloos verzet uit te proberen, is gelegen in het feit dat het ongemoeid laten van de bestaande escalaties bijna altijd een groter risico met zich meebrengt dan het risico dat de interventies uit het repertoire van geweldloos verzet opleveren.

De standaardprotocollen en -technieken om geweldloos verzet in de praktijk toe te passen kunnen minder geschikt zijn voor bepaalde groepen ouders, zoals ouders met een mentale beperking en ouders met een zeer zwakke socio-economische positie. Het loont echter ook dan de moeite, zoals het werk van Jakob (2013) aantoont, om te investeren in alternatieve invullingen van de principes van geweldloos verzet, in het bijzonder om een steunnetwerk te creëren dat autoriteit versterkt.

Er kan zowel vanuit theoretisch standpunt als vanuit praktijkervaring verondersteld worden dat er situaties zijn waarin geweldloos verzet (veel) minder effectief zal zijn. Indien elk verlangen naar sociaal contact en een sociale band ontbreekt bij de ander, zal theoretisch gezien de impact van geweldloos verzet minimaal zijn. Ook bij psychopathologie of symptomatologie waarbij de ouder-kindrelatie geen belangrijke causale of mediërende rol speelt, lijkt er geen belangrijk effect te verwachten. Toch blijft het ook bij die jongeren waardevol als zorgverleners hun eigen agressieve impulsen of hun vermijdende accommodatie onder controle kunnen houden, en als ze zich gesteund en gesterkt voelen binnen een netwerk. Er

mag ook niet te vlug van uitgegaan worden dat een jongere sociaal onbewogen zal zijn en blijven, ook al laat zijn houding dat vermoeden. Immers, sommige van die jongeren hebben mogelijk nog niet de kans gekregen autoriteit als geweldloos te ervaren en hebben mogelijk zeer sterke defensiemechanismen ten opzichte van gezag.

Het overschatten van de effectiviteit van geweldloos verzet kan gevaarlijk zijn als hierdoor andere effectieve contextuele, psychotherapeutische en/of farmacotherapeutische behandelingen niet meer worden aangeboden.

Conclusie

Geweldloos verzet is een vernieuwende manier van werken die ervoor kan zorgen dat ouders en opvoeders zich sterker, effectiever, menselijker en meer met elkaar verbonden weten in hun aanpak van moeilijk gedrag bij kinderen en jongeren. Het wetenschappelijk beter onderbouwen van de methodiek en het verder uitbouwen van een praktisch behandelaanbod, samen met het integreren van die visie in de huidige geestelijke gezondheidszorg, kunnen ervoor zorgen dat jongeren en ouders in nood maximaal kunnen profiteren van de kracht die van geweldloos verzet en nieuwe autoriteit kan uitgaan.

Literatuur

- Arnstén, A.F.T. (2009). Stress signalling pathways that impair prefrontal cortex structure and function. *Nature Reviews Neuroscience*, 10, 410-422. doi:10.1038/nrn2648
- Bateman, A.W., & Fonagy, P. (2004). *Psychotherapy of borderline personality disorder: Mentalisation based treatment*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior source. *Child Development*, 37, 887-907.
- Bom, H., & Wiebenga, E. (2013, 20 september). *Verbindend gezag: naar een nieuwe vorm van autoriteit gebaseerd op de principes van geweldloos verzet* [Workshop]. Amsterdam: Jubileumcongres NVRG.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss* [Volume II: Attachment]. New York, NY: Basic Books.
- Chambless, D.L., & Hollon, S.D. (1998). Defining empirically supported therapies. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66, 7-18. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-006X.66.1.7>
- Chenoweth, E., & Stephan M.J. (2008). Why civil resistance works: The strategic logic of nonviolent conflict. *International Security*, 33, 7-44.
- Decety, J. (2011). The neuroevolution of empathy. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1231, 35-45. doi:10.1111/j.1749-6632.2011.06027.x
- Farah, H., Musicant, O., Shimshoni, Y., Toledo, T., Grimberg, E., Omer, H., & Lotan, T. (2014). Can providing feedback on driving behaviour and training on parental vigilant care affect male teen drivers and their parents? *Accident Analysis and Prevention*, 69, 62-70. doi:10.1016/j.aap.2013.11.005
- Jakob, P. (2013). Geweldloosheid en gezinnen in crisis. Cocreatie van positieve gezinsnarratieven tegen de achtergrond van trauma, deprivatie, middelenmisbruik en belastende sociale contexten. *Systeemtheoretisch Bulletin*, 31, 5-27.
- Jerusalem Post. (2006). *Mind over matter*. Geraadpleegd via <http://www.jpost.com/Magazine/Features/Mind-over-matter>

- Lavi-Levavi, I., Shachar, I., & Omer, H. (2013). Training in nonviolent resistance for parents of violent children: Differences between fathers and mothers. *Journal of Systemic Therapies*, 32(4), 79.
- Lebowitz, E., Dolberger, D., Nortov, E., & Omer, H. (2012). Parent training in nonviolent resistance for adult entitled dependence. *Family Process*, 51, 90-106.
- Lebowitz, E., Omer, H., Hermes, H., & Scahill, L. (2014). Parent training for childhood anxiety disorders: The SPACE Program. *Cognitive and Behavioral Practice*, 21, 456-469. doi:10.1016/j.cbpra.2013.10.004
- Lobregt-Van Buuren, E. (2014). Toepasbaarheid van geweldloos verzet en nieuwe autoriteit bij ouders van jongvolwassen kinderen met autisme. *Systeemtherapie*, 26, 141-155.
- Ollefs, B., von Schlippe, A., Omer, H., & Kriz, J. (2009). Youngsters with externalizing behavior problems: Effects of parent training. *Familiendynamik*, 34, 256-265.
- Omer, H. (1999). *Parental presence: Reclaiming a leadership role in bringing up our children*. Phoenix, AZ: Zeig, Tucker & Theisen.
- Omer, H. (2001). Helping parents deal with children's acute disciplinary problems without escalation: The principle of non-violent resistance. *Family Process*, 40, 53-66.
- Omer, H. (2011). *Nieuwe Autoriteit. Samen werken aan een krachtige opvoedingsstijl thuis, op school en in de samenleving*. Amsterdam: Hogrefe & MoleMann.
- Omer, H. (2015). *Wachsame Sorge: Wie Eltern ihren Kindern ein guter Anker sind*. Göttingen, Deutschland: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Omer, H., & Dolberger, D. (2015). Helping parents cope with suicide threats: An approach based on nonviolent resistance. *Family Process*, 54, 559-575. doi:10.1111/famp.12129
- Omer, H., Satran, S., & Driter, O. (2016). Vigilant care: An integrative reformulation regarding parental monitoring. *Psychol Rev.*, 123(3), 291-304.
- Omer, H., Steinmetz, S., Carthy, T., & von Schlippe, A. (2013). The anchoring function: Parental authority and the parent-child bond. *Family Process*, 52, 193-206.
- Omer, H., & von Schlippe, A. (2011). Die Ankerfunktion: Elterliche Autorität und Bindung. In H. Schindler, W. Loth, & J. von Schlippe (Hrsg.), *Systemische Horizonte* (pp. 119-130). Göttingen, Deutschland: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Patterson, G.R., Dishion, T.J., & Bank, L. (1984). Family interaction: A process model of deviancy training. *Aggressive Behavior*, 10, 253-267. doi:10.1002/1098-2337(1984)10:3<253::AID-AB2480100309>3.0.CO;2-2
- Shirtcliff, E.A., Vitacco, M.J., Graf, A.R., Gostisha, A.J., Merz, J.L., & Zahn-Waxler, C. (2009). Neurobiology of empathy and callousness: Implications for the development of antisocial behavior. *Behavioral Sciences & the Law*, 27, 137-171. doi:10.1002/bsl.862
- Van Holen, F., Vanderfaellie, J., & Omer, H. (2015). Adaptation and evaluation of a nonviolent resistance intervention for foster parents: A progress report. *Journal of Marital and Family Therapy*, 42, 256-271. doi:10.1111/jmft.12125
- Van Lier, R., & Leonard, H. (2013). Nieuwe autoriteit. De omgang met (gedragsproblemen van) leerlingen op een nieuw spoor? *Welwijs*, 24(4), 3-6.
- Van Nus, W. (2015). *Het ijzer smeden als het koud is. Geweldloos verzet op school. Een nieuwe kijk op gedragsproblemen*. Huizen: Pica.
- Weinblatt, U., & Omer, H. (2008). Nonviolent resistance: A treatment for parents of children with acute behavior problems. *Journal of Marital and Family Therapy*, 34, 75-92.

Personalia

Edward Campforts, kinder- en jeugdpsychiater, psychodynamisch psychotherapeut, is werkzaam bij PAika, de psychiatrische afdeling van het UZ Brussel.

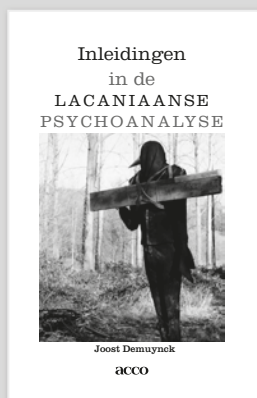
E-mail: Edward.campforts@uzbrussel.be

Bart Colson, psycholoog, psychodynamisch psychotherapeut, is werkzaam bij PAika, de psychiatrische afdeling van het UZ Brussel.

Lindita Imeraj, kinder- en jeugdpsychiater, PhD, is werkzaam bij PAika, de psychiatrische afdeling van het UZ Brussel.

Sara Wouters, kinder- en jeugdpsychiater, is werkzaam bij PAika, de psychiatrische afdeling van het UZ Brussel.

Annik Lampro, kinder- en jeugdpsychiater, is afdelingshoofd bij PAika, de psychiatrische afdeling van het UZ Brussel.

Inleidingen in de lacaniaanse psychoanalyse

Joost Demuyck

Dit boek biedt een inzicht in het denken van Lacan, een denken dat steeds door zijn praktijk werd geïnspireerd. Het werd circulair geschreven, net zoals een psychoanalyse verloopt, en behandelt concepten zoals het symptoom, de interpretatie, de structurele en borromeïsche kliniek. Naast de drie dimensies die Lacan onderscheidde (het imaginaire, het symbolische en het reële), komen ook de vrouwelijke genieting, de alledaagse psychose en de henologie aan bod.

De Lacan van de taal is intussen in psy-middens vertrouwd geworden. De Lacan van de genieting en het reële, de laatste Lacan, wordt in dit boek uitvoerig geïntroduceerd. Die laatste Lacan is van fundamenteel belang voor onze actuele praktijken. Die worden niet meer door de Naam-van-de-Vader geschraagd. Zoals Jacques-Alain Miller en Eric Laurent twee decennia geleden al aantoonde, zijn de objecten op de plaats van de autoriteiten en andere symbolische waarden gekomen. In onze samenleving heerst het genieten. Het boek besluit met enkele concrete gevalstudies waar de singuliere logica van de casus wordt geïllustreerd.

Dit geschrift is een naslagwerk voor psychologen, creatief therapeuten en iedereen die voor zichzelf en analysanten licht wil brengen in de duisternis. Uiteindelijk blijft elke analyticus een analysant.

JOOST DEMUYCK is praktijkvoerend analyticus van de New Lacanian School (NLS) en lid van de Kring voor Psychoanalyse en van de World Association of Psychoanalysis (WAP). Hij is docent psychopathologie en gevalstudies in de banaba creatieve therapie aan de Arteveldehogeschool en trajectbegeleider in het Wit Huis – de Kade.

ISBN 978 94 6292 796 4 // 208 blz. // € 24,90 (excl. verzendingskosten)

Koop dit boek online op www.uitgeverijacco.be of in de boekhandel.

Voor België: Uitgeverij Acco
E-mail: bestelling@acco.be

acco
MAAKT KENNIS MET U

Voor Nederland: Acco Nederland
E-mail: info@uitgeverijacco.nl